

Programové prohlášení vlády

19. 12. 1989

Vážený pán predseda Federálneho zhromaždenia, vážené poslankyne, vážení poslanci,

z poverenia vlády Československej socialistickej republiky vás chcem zoznámiť s vybranými hlavnými zásadami programu federálnej vlády. Predkladáme tieto zásady na základe všeobecnej požiadavky demokratickej otvorenosti práce vlády, vedomí si zodpovednosti vlády voči Federálnemu zhromaždeniu a ako prejav snahy nájsť vzájomnú dôveru medzi jednotlivými politickými prúdmi.

Súčasná federálna vláda sa zrodila ako vláda národného porozumenia. Stáva sa súčasťou úsilia prekonať mimoriadne hlbokú politickú krízu, ktorej vyvrcholením bol ľudový nesúhlas s politikou režimu, ktorý nedokázal naplňovať ľudské práva. Štrajky a manifestácie sa stali referendum, v ktorom sa počas niekoľkých dní zrútil systém, ktorý sa snažil nahovoriť sebe, ľudu i svetu, že práve on je výrazom záujmov českého a slovenského národa. Ibaže ľud po trpkých skúsenostiach minulých rokov dospel k inému názoru a proti vôli ľudu sa nedá vládnúť, či lepšie povedané nedá sa vládnúť dlho a v žiadnom prípade sa nedá vládnúť spravodlivo.

Vláda národného porozumenia sa zostavila na základe rokovania politických síl združených v Národnom fronte a v najvýznamnejších občianskych iniciatívach, z ktorých najväčšiu autoritu požívajú Občianske fórum a Verejnosť proti násiliu.

Je viac než kompromisom, vzájomným ústupkom v protikladných požiadavkách. V jej základe leží jednoznačný konsensus, zhoda v základných princípoch správy vecí verejných na najbližšie obdobie. Politické sily, ktoré sa zišli najskôr pri okrúhlym stole a potom i v novej vláde, majú jednotný názor, že prehlbujúcej sa kríze nemôžeme dovoliť rozpad československej štátnosti a že obrodíť našu štátnosť môžeme a musíme iba na demokratických základoch. Z tohto jednomyselného presvedčenia všetkých síl spojených dnes vo vláde ČSSR vyrastá i predstava dvoch hlavných úloh, ktoré musí federálna vláda zabezpečiť.

Prvou úlohou sú voľby do zastupiteľských orgánov, tou druhou je nielen zabezpečiť plynulý chod ekonomiky, ale i urýchliť prechod na dynamizáciu hospodárskeho rozvoja.

Vážení poslanci Federálneho zhromaždenia, vláda národného porozumenia prevzala svoj diel zodpovednosti za spoločnosť spolu so záväzkom, že jej úloha sa naplní slobodnými voľbami, ktoré lepšie než rokovanie pri okrúhlym stole dokážu zmerať vôľu ľudu. Zabezpečiť slobodné voľby je dvojediná úloha, znamená vytvoriť pre takéto voľby politické a legislatívne podmienky. Prvoradú požiadavku v politickej oblasti pokladáme za nezvratne rozhodnutú. Československo nemôže nič odradiť od nastúpenej cesty k demokratickému politickému režimu.

Účasť ľudu na správe štátu, rozdelenie zákonodarnej, výkonnej a súdnej právomoci, dodržiavanie zákonov, to všetko považujeme za piliere fungovania štátneho mechanizmu. Musíme však ešte vytvoriť spravodlivé podmienky pre všetky politické sily v novo sa rodiacej občianskej spoločnosti a zvoliť termín volieb tak, aby všetci mali rovnakú možnosť budovať svoje organizačné štruktúry, sformulovať svoje programy a zoznámiť s nimi verejnosť.

Zabezpečiť tieto požiadavky v podmienkach právneho štátu znamená v prvom rade dať im podobu demokratických zákonov.

Som rád, že vám môžem oznámiť, že všetky legislatívne orgány federálnej vlády urýchlili práce na zákonoch o občianskych právach. Svoju úlohu chápú ako povinnosť vyjadriť v zákonoch humanistické ideály demokracie i všetky medzinárodné prijaté záväzky v oblasti ľudských a občianskych práv. Predpokladáme, že v januári či februári predloží vláda Federálnemu zhromaždeniu návrhy zákonov o združovaní, zhromažďovaní, politických stranách, petičnom práve, novely tlačového zákona a ďalšie. Počítame tiež s tým, že v rovnakom termíne sa predloží i nový volebný zákon, ktorý zabezpečí voľby do zastupiteľských orgánov na princípoch všeobecného, rovného a priameho volebného práva občanov s tajným hlasovaním v rámci systému úplnej pluralitnej demokracie.

Projekt novelizácie trestného práva predpokladá ďalšiu čiastočnú novelu, ktorá sa bude týkať predovšetkým skutkovej podstaty trestných činov proti republike, uvedenej v prvej hlave osobitnej časti trestného zákona. Novelizácia vytvorí právne záruky, aby nebolo možné stíhať občanov za prejavy ich politických názorov, náboženského presvedčenia a vôbec v uplatňovaní ich občianskych práv.

V trestnom procese posilní novela postavenie obhájcov. V rámci tejto novely vláda predloží ako alternatívnu zmenu niektorých ustanovení trestného zákona, ktorá bude predpokladať zrušenie trestu smrti. Práce na návrhu novely sa ukončia vo februári budúceho roku.

Do projektu legislatívnych zmien patria i práce na návrhu novej Ústavy. Podľa pôvodných oznámení minulej vlády návrh novej Ústavy by sa mal predložiť na všeľudovú diskusiu začiatkom budúceho roku. Čiste z technického hľadiska by sa termín mohol dodržať. Vláda sa však domnieva, že nová Ústava by sa nemala schvaľovať v podmienkach prudkých zmien v politickom a právnom systéme republiky. Ústava je najdôležitejším zákonom štátu, základným kameňom celého právneho systému, a preto musí byť stabilná. Prudké a časté úpravy Ústavy znižujú účinnosť celého právneho poriadku. Stabilnú Ústavu možno prijať len v stabilných spoločenských a politických pomeroch. Vláda preto pozastavila práce na novej Ústave a s ich obnovením sa ráta v priebehu budúceho roku.

Dynamické zmeny, prebiehajúce v týchto dňoch v našej spoločnosti, sa pozitívne odrážajú i vo vzťahu medzi štátom, cirkvami a veriacimi občanmi. Zásadné zmeny Ústavy ČSSR a zrušenie monopolného postavenia marxisticko-leninského svetového názoru vytvára celkom nové podmienky pre realizáciu všetkých potrieb a záujmov veriacich občanov. V našej spoločnosti už nebude dochádzať k obmedzovaniu náboženskej viery, činnosti cirkví ani k diskriminácii veriacich občanov. Vláda si uvedomuje, že i cirkvi svojou činnosťou pomáhajú formovať občiansku zodpovednosť. Vláda ČSSR preto za účasti cirkví a náboženských organizácií pripraví a predloží Federálnemu zhromaždeniu návrh nového zákona o slobode náboženských vyznaní a o náboženských spoločnostiach. I tento zákon bude v zhode nielen s Ústavou, ale aj s prijatými medzinárodnými záväzkami. Ešte pred prijatím tohto nového zákona o slobode vyznania vláda podá v januári alebo vo februári Federálnemu zhromaždeniu návrh na zrušenie ustanovenia zákona č. 218 z roku 1949 Zb. vyžadujúce štátny súhlas pre duchovnú činnosť. Zároveň vláda uznáva, že cirkevné rehole neboli právno zrušené a že môžu verejne vystupovať a rozvíjať svoje poslanie najmä v zdravotníctve a v sociálnych službách. Vstup cirkví do oznamovacích prostriedkov pokladá vláda za samozrejmy.

Zásahy bezpečnostných síl v pražských uliciach v uplynulom roku otriasli dôverou občanov k orgánom Zboru národnej bezpečnosti. Vláda ČSSR verí, že nezávislej komisii Federálneho zhromaždenia i orgánov prokuratúry sa podarí úspešne zavŕšiť vyšetrovanie brutálneho zákroku proti manifestácii 17. novembra a odhaliť tých, ktorí nesú za tento zákrok zodpovednosť. Zároveň vláda podnikla a podniká rad krokov, ktoré znemožnia v budúcnosti zneužitie bezpečnostných síl proti ľudu tejto krajiny. Na základe dohody pri okrúhlym stole riadi dnes Federálne ministerstvo vnútra predseda vlády spolu s prvými dvomi podpredsedami. Títo za prvoradú úlohu v tejto oblasti považujú plne prispôbiť činnosť Federálneho ministerstva vnútra novým spoločenským podmienkam a vytvoriť z orgánov tohto ministerstva zložku štátnej správy, ktorá by vychádzala z demokratických zásad.

K dnešnému dňu môžem oznámiť, že sa zastavila operatívna činnosť Zboru národnej bezpečnosti na úseku vnútorného spravodajstva. Uskutočnili sa niektoré kádrové zmeny a dochádza k zmene vnútornej štruktúry v aparáte ministerstva. Chcem však zdôrazniť z tohto miesta, že väčšina príslušníkov Zboru národnej bezpečnosti vstupovala do Zboru s presvedčením, že chcú a budú slúžiť vlasti, že budú chrániť záujmy občanov a štátu. Pri tomto svojom presvedčení zotrvávajú. Svoje služobné povinnosti vykonávajú čestne a s vysokou odbornosťou. Vláda ich služby veľmi oceňuje. Čestným príslušníkom Zboru chce vyjadriť svoju podporu i tým, že vytvorí záruky, aby ich disciplinovanosť a podriadenosť veleniu nemohol nikto v budúcnosti zneužiť.

Nemenej významné demokratizačné procesy prebiehajú v Československej ľudovej armáde. V uplynulých dňoch jej príslušníci dokázali, že sú s ľuďmi tejto krajiny. V armáde sa presadzuje nový prístup k služobným povinnostiam priamo po služobnej línii pod priamym riadením novej vlády. Zbor národnej bezpečnosti a Československá ľudová armáda smerujú k cieľu stať sa oporou demokratickému politickému režimu a nestrácajú pritom akciuschopnosť, ktorá je bezpodmienečnou podmienkou fungovania štátu v každej dobe. Akýkoľvek neopodstatnený nátlak na príslušníkov bezpečnosti a armády je vo svojich dôsledkoch nátlakom na štát a sťažuje tým prácu vlády národného porozumena pri zabezpečovaní obrany štátu a ochrany základných práv, zdravia a majetku občanov. Ak všetky zložky politického systému vyjadrili vláde dôveru, potom ich vyzývam, aby pomohli vláde i v tejto oblasti tak, aby nemohlo dôjsť k nekontrolovateľnému vývoju. Obraciam sa i na všetkých občanov našej republiky so žiadosťou, aby vládu v tomto úsilí plne podporili.

Vláda ČSSR si uvedomuje význam dobrých vzťahov medzi národmi a národnosťami v našej republike. I keď sa národnostná problematika premieta hlavne do činnosti a zloženia republikových vlád, federálna vláda chce venovať tejto problematike veľkú pozornosť a k zabezpečeniu svojej aktivity v tejto oblasti zriadi vlastný poradný orgán.

Vážené poslankyne, vážení poslanci, ekonomická časť programu vlády vychádza z novej historickej situácie, ktorá v ČSSR vznikla po 17. novembri 1989 a súčasne z kritickej analýzy doterajšieho vývoja československej ekonomiky v uplynulých viac ako päťdesiat rokov. Vláda si uvedomuje, že z hľadiska svojho dočasného mandátu do slobodných volieb musí formulovať svoj program predovšetkým pre toto krátke obdobie, ale vychádzať i z toho, že je povinná predložiť základné rysy ekonomickej stratégie pre ďalšie obdobie.

Ekonomický program vlády sa chce zásadne a dôsledne rozísť s tým typom hospodárenia, ktorý u nás prevládal v minulých desaťročiach. Tento systém preukázateľne zlyhal, čo je vidieť hlavne pri porovnaní charakteristík nášho ekonomického vývoja s vývojom

najvyspelejších priemyslových krajín, medzi ktoré sme v medzivojnovom období bezpochyby patrili.

Vláda konštatuje, že sa premárnila značná časť zdedeného národného bohatstva. Budúce generácie sú zaťažené dlhmi v podobe devastovaného životného prostredia, zastaralého výrobného zariadenia, infraštruktúr a bytového fondu. Československá ekonomika nezachytila nástup rady moderných produktov a technológií. Na pozadí tohto kritického pohľadu však vláda vidí súčasný stav ekonomiky realisticky. Jej skryté možnosti, ktoré sa dosiaľ nemohli prejaviť, chce uvoľniť. Značný výrobný potenciál je možné modernizovať a prispôbiť požiadavkám domáceho a svetového trhu. Ľudia v drvivej väčšine túžia po tvorivej činnosti, na ktoré by mohli byť hrdí. Zatiaľ boli však často svedkami neodpušiteľného mrhania, a to i s ich vlastným talentom. Vláda si taktiež uvedomuje, že niektoré z relatívnych úspechov sa často vykupovali obrovskou obetavosťou našich ľudí, ktorí napriek prevládajúcemu systému hospodárenia ponúkali spoločnosti to najlepšie čo mali. Preto je vláda presvedčená, že najväčším zdrojom sú práve tieto vlastnosti ľudí, ich tvorivá fantázia, podnikateľský duch a bytostná potreba pracovať. I tento náš spoločný poklad chce vláda plne rozvinúť a vytvoriť všetky podmienky pre to, aby mohol prinášať ovocie. To je základ nášho optimizmu a východisková podmienka pre radikálny obrat ekonomického vývoja.

Dlhodobým ekonomickým cieľom vlády národného porozumenia je pripraviť prechod na trhovú ekonomiku, pretože len tá je schopná zabezpečiť ekonomickú racionalitu, zvyšovanie životnej úrovne obyvateľov a rozumné využívanie prírodných zdrojov. Nemôžeme si dovoliť experimentovať s nejakým doposiaľ nevyskúšaným ekonomickým systémom, založeným na kombinácii princípov, ktorých samotná zlúčiteľnosť sa nikdy nepreukázala. Trhovú ekonomiku musíme prijať so všetkými jej výhodami i nevýhodami.

Trh je založený na slobode ľudí. V rámci platných zákonov, zabezpečujúcich všetkým rovnaké práva, dáva každému jedincovi príležitosť sledovaním vlastných záujmov najlepšie prospieť všetkým ostatným. Trh nie je nástrojom vlády. Vláda naopak zodpovedá za vytvorenie všetkých nevyhnutných podmienok pre jeho fungovanie. K tejto dlhodobej úlohe sa plne hlásime. Náš súčasný trh je značne deformovaný a najväznejšou prekážkou jeho efektívneho fungovania je jeho uzatvorenosť voči svetu a monopolný charakter. Vláda sa preto bude usilovať v čo najkratšej dobe o odstránenie umelo vytvorených monopolných štruktúr a privilégií, vyvinie tlak na výrobcov a spotrebiteľom umožní výhody zo zahraničnej konkurencie. Naďalej nepripustí, aby niekto mal viac práv než ostatní.

Vláda urýchlene pristúpi k opatreniam na vytvorenie trhu peňazí a kapitálu. Dlhodobo bude vláda dbať na to, aby sa všetkým výrobcom zabezpečil voľný vstup na všetky trhy tovaru, peňazí, kapitálu a práce a voľný výstup z týchto trhov.

Vláda navrhne opatrenia potrebné ku zrovnoprávneniu všetkých foriem vlastníctva, pretože trh môže efektívne existovať len vtedy, ak je vždy zrejmé, kto nesie plnú majetkovú zodpovednosť za hospodárenie a komu pripadne hospodársky výsledok.

Za kľúčový predpoklad úspechu radikálnej ekonomickej reformy považuje vláda skutočné otvorenie československej ekonomiky okolnému svetu. Sme malou krajinou, ktorá si musí nájsť svoje miesto pre svoju vlastnú hospodársku integráciu do svetovej ekonomiky a predovšetkým do ekonomiky európskej. Otvorenosť má celkom zásadný význam pre rozvíjanie domáceho trhu. Potrebujeme konkurenciu domácu aj zahraničnú. Vláda sa preto

bude usilovať v najbližšom čase o postupné, nie však váhavé, nastolenie zmeniteľnosti československej meny a o vytvorenie systému reálnych menových kurzov koruny. Bude sa usilovať o rýchle zapojenie našej krajiny do svetových i európskych ekonomických inštitúcií a organizácií.

Náš špecifický vzťah k RVHP presne vymedzíme až po vykonaní pripravovaných radikálnych zmien v rámci tejto organizácie, po ktorej taktiež i my usilujeme.

Moderná trhová ekonomika vyžaduje rozsiahlu a účinnú štátnu intervenciu a preto i existenciu a vysokú kvalifikovanosť štátnych ekonomických inštitúcií. Vláda prestane ochraňovať jednotlivých výrobcov na úkor spoločnosti ako celku. Prestane zasahovať do bežného rozhodovania podnikov i občanov a začne robiť to, čo jej skutočne prináleží, bude zabezpečovať obecné rovné podmienky pre všetky ekonomické subjekty. Chce vykonávať účinnú makroekonomickú antiinflačnú reguláciu, brániť neprimeranému rastu vonkajšej zadĺženosti, usilovať o plnú efektívnu zamestnanosť.

Vláda sa bude starať o všetko, čo trh nie je schopný sám v dostatočnom rozsahu a kvalite poskytovať, predovšetkým o verejné služby, ako sú obrana a bezpečnosť, infraštruktúra, ochrana životného prostredia, školstvo a zdravotníctvo.

Vážené poslankyne, vážení poslanci, vláda bude napomáhať účelnej a urýchlenej kádrovej obnove vedúcich hospodárskych pracovníkov. Za jediné kritérium bude pritom považovať odbornú spôsobilosť bez ohľadu na minulé či budúcu politickú príslušnosť. Vláda sa spolieha, že pracujúci dokážu prekonať toto zložité obdobie čiastočných zmätkov a improvizácie a uplatňovať v nasledujúcich fázach reformy našej ekonomiky svoju podstatne vyššiu účasť nielen na riadení, ale i na vlastníctve podnikov.

V priebehu tohoto roku bol právne zakotvený rad nových pravidiel, ktoré predurčujú fungovanie ekonomiky po 1. januári 1990. Tieto pravidlá považuje vláda síce za krok správnym smerom, ale za krok neúplný, vnútorne nie príliš konzistentný a obsahujúci neprinciipiálne kompromisy. Napriek tomu chce vláda tento základ využiť a urýchlene ho dopĺňať ďalšími strategickými opatreniami v smeroch, ktoré boli uvedené v predchádzajúcej časti.

Vláda poskytne v priebehu I. štvrt'roku 1990 organizačným jednotkám štátnych podnikov, vrátane štátnych majetkov, možnosť osamostatniť sa. Pritom navrhne Federálnemu zhromaždeniu nutné úpravy zákona o štátnom podniku. Okamžite začne vyvíjať iniciatívu k zrušeniu existujúcich monopolov vrátane regionálnych, a to i v oblasti veľkoobchodu, nákupu, materiálno-technického zásobovania a zahranično-obchodnej činnosti.

Legislatívne i finančne podporí zakladanie nových družstevných i súkromných podnikov tak domácich, ako i zahraničných i spoločných podnikov so zahraničnou kapitálovou účasťou. Legislatívne upraví možnosť prechodu podnikov na akciovú formu vlastníctva a prípadne zahraničným účastníkom poskytne vo svete obvyklé záruky.

V priebehu roku 1990 vláda poverí Federálny cenový úrad novou agendou štátnej protimonopolnej politiky a spracuje základnú koncepciu a právne normy v tejto oblasti. Začne pripravovať kodifikáciu obchodného práva, vrátane zákona o akciových spoločnostiach, s prihliadnutím k svetovým zvyklostiam a novelizácii zákonov o hospodárskom mechanizme, ktoré v posledných rokoch prijalo Federálne zhromaždenie.

Postupne, v závislosti od vytvárania konkurenčného prostredia na jednotlivých trhoch a v súvislosti s vývojom odpytu a ponuky bude uvoľňovaná tvorba cien.

Do 31. 3. 1990 pripraví vláda štátny rozpočet, ktorý musí mať výrazné protiinflačné pôsobenie a ktorý začne postupný proces znižovania objemu štátnych financií.

Vláda pristúpi k ďalšiemu znižovaniu výdavkov na obranu, bezpečnosť, štátnu správu, spoločenské a politické organizácie a znižovanie celého spektra investičných a neinvestičných dotácií. Zároveň si vytvorí priestor pre financovanie štátnych rekvalifikačných programov a sociálnych príspevkov, ktorých potreba bude narastať súčasne so zosilnením štrukturálnych zmien v národnom hospodárstve.

Vláda považuje za nezbytné vytvoriť účinný a moderný daňový systém pokiaľ ide o dane podnikov a organizácií, ako aj v oblasti daní platených obyvateľstvom. Bude postupne uskutočňovaná zásadná reforma dane z obratu spočívajúca v prvej etape v zjednodušení jej systému a znížení počtu sadzieb, v druhej etape sa prejde na systém dane z pridanej hodnoty, doplnenej systémom spotrebných daní. Druhá etapa bude uskutočnená najneskôr do roku 1993.

Okamžite budú začaté práce na vypracovanie nového systému daní platených obyvateľstvom. Tento nový systém bude založený na zdanení všetkých príjmov obyvateľstva na princípoch jednotnosti, daňovej spravodlivosti, tzn. úmernosti miery zdanenia výšky príjmov s tým, že vyššou progresívnosťou budú zaťažené vysoké príjmy.

Sociálne aspekty budú v tomto systéme riešené hlavne výškou nezdanených a odpočítateľných obnosov.

V oblasti finančného hospodárenia podnikov bude zásadne posilnená ich samostatnosť, právomoc a zodpovednosť. Postupne budú uvoľnené možnosti plnej zameniteľnosti finančných zdrojov podnikov. Podnikové hospodárenie tak bude v zásade regulované len daňovou a úverovou politikou.

V prvej polovici r. 1990 uskutoční vláda zásadnú revíziu doposiaľ existujúcich finančných nástrojov, pôsobiacich na racionálne využívanie prírodných zdrojov a proti poškodzovaniu životného prostredia, ako i revíziu existujúcich právnych noriem.

Vláda vychádza z toho, že menovú a úverovú politiku bude riadiť Štátna banka československá podľa zákonov prijatých v tomto roku. Očakáva, že prechod na dvojúrovňovú bankovú sústavu zvýši efektívnosť, najmä z hľadiska presadzovania ekonomickej rovnováhy i racionálnej alokácie úverov.

Vláda považuje za nevyhnutné regulovať mzdový vývoj, aby nedošlo k narušeniu v zásade existujúcej rovnováhy na vnútornom trhu. Preskúma všetky veľké investičné projekty, financované za účasti štátneho rozpočtu s cieľom zastaviť, resp. obmedziť preukázateľne neefektívne akcie.

Za naliehavú úlohu považuje vláda vydanie pravidiel postupu pri konsolidácii neefektívnych podnikov a naopak, podporiť perspektívne podniky s využitím možností ich dočasného dotovania, úpravy vlastníckych pomerov, priamej účasti zahraničných subjektov a podobne. Súčasne v priebehu prvého polroku 1990 vypracuje plán efektívnej konverzie zbrojných

podnikov. Výroba potravín bude dôsledne orientovaná na plnenie požiadaviek zdravej výživy, na efektívne spôsoby zvyšovania úrodnosti pôdy, ochrany rastlín a chovu hospodárskych zvierat pri znižovaní negatívneho vplyvu poľnohospodárskej výroby na životné prostredie.

Vláda považuje za nutné zásadne zmeniť riadenie zahraničného obchodu, jeho činnosti, jeho jednostrannú teritoriálnu orientáciu a tovarovú štruktúru. Vo vzťahu k spoločenstvu RVHP bude vláda presadzovať zásadnú revíziu súčasného mechanizmu hospodárskej spolupráce na základe trhových princípov obvyklých vo svetovom obchode. Je nutné zjednotiť čo najskôr devízové kurzy a zásadne ich zrealizovať už v roku 1990. V devízovom kurze sa musia stále viacej odrážať vzťahy ponuky a dopytu po devízach. V oblasti devízových noriem chceme postupovať od súčasného systému k ich unifikácii a súbežne s tým rozširovať devízový trh s cieľom prejsť na rozdeľovanie devíz výlučne pomocou devízového trhu.

Vláda bude vyvíjať intenzívne úsilie o obnovu členstva ČSSR v Medzinárodnom menovom fonde a Svetovej banke, o aktivizáciu činnosti ČSSR v GATT, o vyriešenie problematiky doložiek najvyšších výhod v obchode s tými krajinami, kde len takéto opatrenie podporí ďalší rozvoj vzájomných obchodných vzťahov.

Bude vytvárať všetky podmienky, aby sa ČSSR mohla stať postupne ich rovnocenným partnerom. Pri zapájaní do svetového hospodárstva sa ČSSR bude orientovať i na ďalšie regióny, predovšetkým na americký kontinent a juhovýchodnú Áziu.

V najbližšej dobe vláda navrhne Federálnemu zhromaždeniu zásadnú zmenu zákona o národohospodárskom plánovaní. Vláda nemôže v tejto chvíli zrušiť schválený plán na rok 1990 napriek tomu, že sú v ňom zakotvené silné zotrvačné tendencie i niektoré nerovnovážne prvky. Na druhej strane však očakáva, že vzhľadom na zostavenie nového štátneho rozpočtu na rok 1990 a v súvislosti s postupnou demonopolizáciou našej ekonomiky bude nevyhnutné priebežne upravovať i niektoré rozhodujúce ukazovatele a podmienky tohto plánu.

Vláda bude dôsledne sledovať cieľ udržať životnú úroveň, uskutočňovať protiinflačnú politiku, usilovať o plnú a efektívnu zamestnanosť a rozvíjať sociálne záruky. Od samého začiatku bude vytvárať celou svojou ekonomickou stratégiou podmienky na to, aby po krátkom prechodnom období začala životná úroveň trvať a rásť.

V rámci presadzovania politiky plnej a efektívnej zamestnanosti vláda vytvorí účinný systém rekvalifikácie na urýchlenie štruktúrnych zmien. Podobne bude podporovať vytváranie nových pracovných príležitostí.

Vláda pripraví návrh na významné rozšírenie voľného času všetkých pracujúcich, napr. predĺžením dovolenky o jeden ďalší týždeň, prípadne skracovaním pracovnej doby. Podniky musia pre to vytvoriť organizačné podmienky a mzdové prostriedky. Vláda bude podporovať rast pracovných príležitostí s kratším pracovným časom, najmä pre ženy-matky.

Vláda počíta s okamžitým začatím prác na zjednodušení mzdového systému a s presunom právomoci v oblasti odmeňovania do podnikov a organizácií. Tu budeme podporovať i formy dlhodobej ekonomickej zainteresovanosti pracujúcich napr. konto úspor pracovníkov a kolektívov, vlastníctvo akcií a pod. Mzdový systém bude častejšie obnovovaný pri uzatváraní zmlúv medzi odbormi a zamestnávateľmi, pri účasti štátnych orgánov. Vláda však nemôže pripustiť zvyšovanie miezd, ktoré nie je podložené zvyšovaním výkonnosti. V prechodnom

období budeme preto len postupne opúšťať princíp centrálnej mzdovej regulácie, ktorý sme nútení udržiavať pre jeho významné protiinflačné poslanie.

Budeme uskutočňovať spravodlivejšiu sociálnu politiku najmä tým, že postupne nahradíme sociálne dotácie obsiahnuté v cenách aktívnymi sociálnymi dávkami, ktoré budú určené len pre skutočne potrebných.

Vláda navrhne spravodlivejší systém prídavkov na deti tak, aby prispieval úmerne k skutočným nákladom na ich výchovu. Súčasne chceme zmeniť systém predškolskej starostlivosti tak, aby ženy s malými deťmi mohli zostať doma. Vláda bude upravovať starobné dôchodky a ďalšie podľa zmien životných nákladov. V najbližšom čase tiež posúdi oprávnenosť niektorých osobných dôchodkov a niektorých dôchodkových diskriminácií tak, aby sa nezmenili celkové nároky na štátny rozpočet.

Vláda zavedie ekonomické nájomné pri zachovaní nižšieho nájomného pre sociálne slabých napr. cestou poskytovania podpôr. Tým prispeje k zmierneniu bariér pre pohyb pracovných síl.

Systém nemocenského poistenia a dôchodkového zabezpečenia bude založený na princípoch fondového hospodárenia.

Pri rozvíjaní starostlivosti o pracujúcich vláda umožní podnikom vykonávať sociálne služby napr. rekreáciu na komerčných základoch, so zľavami pre vlastných zamestnancov. V spolupráci s národnými vládami bude usilovať o nenákladnú premenu radu zvyšných objektov na nemocnice, domovy dôchodcov a pod.

Zásadné riešenie problémov životného prostredia je už obsiahnuté v ekonomickej stratégii vlády. Rátame s poklesom váhy neefektívnych výrobných procesov v ťažbách, v ťažkom priemysle i v poľnohospodárstve, ktoré súčasne najviac zaťažujú životné prostredie. Svoje výsledky takisto prinesie prechod k trhovému mechanizmu, ktorý je svojou podstatou zdrojovo úsporný. Okrem toho vláda normatívnou úpravou vnútri každej činnosti uplatňovanie ekologických hľadísk a do oblasti životného prostredia bude prioritne smerovať významnú časť investičnej činnosti.

Vláda podnikne súčasne opatrenia na okamžité zlepšenie kvality života zmenou systému zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, organizácií vnútorného obchodu, bývania, rekreačnej starostlivosti a štátnej správy. V týchto oblastiach možno s minimálnymi nákladmi alebo dokonca i pri ich úspore výrazne zlepšiť a zlacniť ich fungovanie tým, že budú tieto systémy zjednodušené a odbyrokratizované. Podobne možno očakávať určité rýchle zlepšenie štruktúry ponuky i v dôsledku podpory podnikateľskej aktivity vrátane odbúravania bariér pre rozšírenie súkromného sektoru v oblasti služieb a výroby spotrebného tovaru. Vláda bude naďalej podnikať opatrenia na ochranu vnútorného trhu.

Program vlády poskytne veľké šance a zároveň zodpovednosť mládeži a novým generáciám. S ohľadom na obsah ekonomickeho programu usiluje však o maximálnu spravodlivosť pre všetkých. Každý občan musí mať zodpovednosť za svoju budúcnosť a možnosť ju ovplyvňovať. Rozhodujúce pre čs. spoločnosť je, aby vznikli podmienky pre rozvoj a uplatnenie spoločnosti, všetkých občanov, každému musia byť poskytnuté rovnaké podmienky a rovnaké sociálne šance.

Federálna vláda bude v spolupráci s vládami republík venovať v nadchádzajúcom období zvýšenú pozornosť celej oblasti kultúry a umenia. I tam sa nahromadilo mnoho problémov, ktoré treba urýchlene riešiť. Naším hlavným cieľom bude vytvorenie priestoru pre slobodu umeleckého výrazu, ktorá by sa mala premietnuť vo vysokej kvalite umeleckej tvorby. Vláda očakáva, že na tomto úseku zohrajú tiež dôležitú úlohu novo konštituované umelecké zväzy. Tiež právne normy v oblasti kultúry sa musia stať zárukou umeleckej slobody, spravodlivého sociálneho zabezpečenia všetkých umelcov a impulzom pre účelné ekonomické hospodárenie kultúrnych organizácií a ich agentúr.

Okrem týchto prioritných úloh bude vláda súčasne riešiť problematiku materiálno-technickej základne, ktorá je značne zanedbaná, čo dokumentuje nielen stav pamiatkových objektov a koncertných siení, ale i úroveň technického vybavenia v divadlách, muzeách, galériách, Čs. televízii a Čs. rozhlase.

Vzdelanosť spoločnosti chápeme ako jeden z najcennejších majetkov našich národov a národností. Je i osobným bohatstvom každého človeka. Riadne fungujúce školstvo je jedným z predpokladov riadne fungujúceho hospodárstva a progresívneho vývoja v celej spoločnosti. Preto treba venovať trvale pozornosť i jeho materiálnotechnickému zabezpečeniu. Už v najbližšej dobe bude nutné vložiť do rozvoja školstva viac finančných prostriedkov než v minulosti. Do škôl treba vrátiť tvorivú a podnetnú atmosféru zabezpečujúcu plný rozvoj osobnosti. Žiaci a študenti sa musia učiť s vedomím, že poznatky uplatnia v živote. Len tak môže naše školstvo opäť nadobudnúť váženosť spoločnosti.

Aktuálnou úlohou je príprava, prerokovanie a prijatie zákona o vysokých školách. Je to základná podmienka obnovy demokratického života a úspešnej práce vysokých škôl. Tento zákon predovšetkým zabezpečí prístup k vzdelaniu všetkým schopným uchádzačom bez rozdielu svetového názoru a politického presvedčenia a rozšíri možnosť pedagogickej, vedeckej a umeleckej činnosti na vysokých školách. Zo škôl a učilíšť musia odchádzať absolventi riadne odborne pripravení, s dobrými morálnymi vlastnosťami, s hlbokým skutočným vzťahom ku svojej krajine a so zaujatím pre demokratické ideály.

Vážený poslanci, vážené poslankyne, obnovenie základov demokratického systému v Československu otvára i nové možnosti pre jeho zahraničnú politiku. Nové pojetie a demokratické naplňovanie ľudských práv vo vnútornej politike prispieva k tomu, aby sa Československo zmenilo z brzdy integračných procesov na jedného z iniciátorov helsinského procesu a demokratizácie medzinárodných vzťahov. Nič nám dnes nemôže zabrániť v tom, aby základom našej zahraničnej politiky boli naše vlastné národné záujmy, ktorých obsah je daný organickým spojením demokratických tradícií našej krajiny s ochranou mieru a blahobytu jej ľudu. Na svete je stále ešte mnoho nevyriešených otázok. V prístupe k nim sa čs. zahraničná politika bude riadiť týmito zásadami, o ktorej sa ich dnešní tvorcovia v minulosti vždy zasadzovali: zásady práva na sebaurčenia národov a riešení sporov cestou rokovania.

Federálna vláda si je vedomá kľúčového postavenia Československa v Európe, a to tak z hľadiska geografického, ako aj z hľadiska príslušnosti národov tejto krajiny k európskej kultúre. Chce na tieto skutočnosti nadviazať vo svojej budúcej politike, ktorá bude politikou otvárania sa svetu. Vychádzame z reality súčasnej Európy a zameriame sa predovšetkým na budovanie pokojných a plodných vzájomných vzťahov so všetkými štátmi, ktoré vykročia v ústrety našim snahám. Osobitný dôraz kladieme na vzťahy so všetkými susedmi. Prajeme si,

aby sa doterajšie blokové pojatie spoločnosti zmenilo v pojatie pluralitné, v ktorom Československo bude môcť uplatniť svoju túžbu po spolupráci a otvorenom dialógu.

Budeme rešpektovať záväzky vyplývajúce z členstva Československa vo Varšavskej zmluve a usilovať o to, aby sa oba bloky zapojili do budovania celoeurópskych bezpečnostných štruktúr. Chceme, aby tieto záväzky boli založené na rovnoprávnosti a nezasahovaní do vnútorných vecí. Týmto princípom zodpovedajú naše rokovania so Sovietskym zväzom týkajúce sa dočasného pobytu sovietskych vojsk na našom území.

Budeme postupne normalizovať vzťahy so štátmi, s ktorými nemáme v súčasnosti diplomatické styky, keď o ne bude obojstranný záujem. Vzťahy s rozvojovými krajinami budeme rozvíjať tak, aby boli v súlade s našimi možnosťami a potrebami. Preto tiež uskutočníme zásadné zmeny i v politike poskytovania úverov do zahraničia.

Československo je síce veriteľskou krajinou, ale časť našich pohľadávok je doslova nedobytná. Prečo došlo k takémuto vývoju? Príčinou bola prevaha politických hľadísk nad ekonomickými, ale i silný byrokratický systém riadenia, ktorý umožňoval radu podnikom plniť plán vývozu bez ohľadu na návratnosť zdrojov a ich efektívnosť. S takouto benevolenciou musíme skončiť. Nie sme tak bohatí, aby sme mohli rozdávať úvery ako dary. Jednoznačne i tu budeme preferovať hľadiská návratnosti úverov a efektívnosť obchodu.

Reálne oceňujeme vytváranie jednotného vnútorného trhu krajinami európskeho spoločenstva. Vláda ČSSR prerokuje v najbližšom čase koncepciu prístupu k tomuto problému a prijme potrebné úlohy v právnej oblasti, v oblasti normalizácie a ďalších úsekoch. Máme záujem na dohodnutí širšej dohody o obchode a spolupráci medzi ČSSR a Európskym spoločenstvom, event, o určitú formu asociácie.

Budeme usilovať o rozvoj súčinnosti i s ďalšími vyspelými štátmi, rozšírime vzťahy s industrializovanými krajinami. Musíme konečne prestať hovoriť o nových formách spolupráce a musíme ich začať v praxi uplatňovať.

Zároveň by som vás chcel ubezpečiť, že už začali kádrové zmeny v našom diplomatickom zbore, na obchodných zastupiteľstvách i na zodpovedajúcich ministerstvách. Tieto zmeny nie sú výrazom snáh po nejakej politickej odplate. Sú súčasťou snahy o zvýšenie profesionálnej úrovne zahraničnej služby, o vyhovie všeobecným požiadavkám ľudu, aby túto krajinu nereprezentovali v zahraničí politici, ktorí sa zdiskreditovali vo vnútornej politike, aby sa umožnil návrat tým, ktorí boli nútení odísť z tejto oblasti po roku 1968 a ktorí si zachovali predpoklady pre zahraničnú službu.

Vážené poslankyne, vážení poslanci, aby vláda národného porozumenia mohla splniť svoje poslanie, potrebuje viac než politický konsensus základných politických síl v otázke upevňovania čs. štátnosti na princípoch demokracie. Rovnako tak je nevyhnutné, aby všetky politické sily, ktoré sa zišli pri okrúhlym stole, cítili nielen politický, ale i morálny záväzok vyplývajúci z prijatých dohôd. I preto dnes verejne predkladáme zásady programu vlády národného porozumenia, aby celá naša verejnosť mohla posúdiť kto a ako stojí za svojím slovom.

Ak má vláda Československej socialistickej republiky naplniť zásady svojho programu, musia sa politické a mravné záväzky prijaté pri okrúhlym stole premietat' i do vzťahov medzi vládou

a Federálnym zhromaždením. Bez vzájomného pochopenia nedokážeme prekonať súčasnú politickú krízu.

Je nanajvýš potrebné, aby sa v tejto dobe predovšetkým plne stabilizoval politický systém. Na základe konsensu vznikli všetky vlády ako najvyššie výkonné orgány štátnej moci. Z parlamentov odchádzajú poslanci, ktorých nepovažujú za reprezentantov ľudu. Zostáva neobsadená funkcia prezidenta republiky. Tento úrad, ktorý historicky vznikol ako symbol našej štátnosti a bez ktorého nemožno zabezpečiť plné fungovanie štátneho i politického mechanizmu, by sa mal v záujme stability čo najskôr obsadiť.

Vláda vyvíja mimoriadne úsilie na prekonanie politickej i ústavnej krízy so želaním, aby sa prijali všetky záruky zabráňujúce návratu predchádzajúcich metód riadenia a spoločenských procesov. Preto by som chel požiadať Federálne zhromaždenie, aby sa k tomuto úsiliu pripojilo voľbou prezidenta republiky ešte do konca tohto roku. (Potlesk.) Podľa názoru vlády Československej socialistickej republiky v súčasnej dobe nie je na dosiahnutie deklarovaných cieľov iná alternatíva voľby prezidenta Československej socialistickej republiky než voľba Václava Havla (Potlesk.) s tým, že by sa táto voľba obmedzila na dobu, než sa zide parlament, ktorý vyjde zo slobodných volieb a vykoná novú voľbu. Týmto aktom by sme ocenili úsilie celého hnutia za mravnú obrodu spoločnosti, za nastúpenie cesty k demokratickému, dynamickému a slobodnému usporiadaniu spoločenských vzťahov v našom štáte, hnutia, na čele ktorého je Václav Havel. Vyhoveli by sme tým i prianiu nášho ľudu a potvrdili do zahraničia, že sme schopní samostatne a na potrebnej výške riešiť problémy v našej krajine.

Vážené poslankyne, vážení poslanci, vykonajme spolu všetko pre to, aby do volieb vstúpili všetci Česi a Slováci a príslušníci ostatných národností našej republiky ako dôstojní občania demokratického štátu, občania, ktorých štát nepreferuje a nedtskriminuje podľa ich politického presvedčenia či náboženského vyznania, ale naopak, ako občania, ktorých rovné práva štát chráni. Vykonajme všetko pre to, aby každý občan v duchu najlepších tradícií našej politickej kultúry mohol bez obáv pevne stáť za svojím presvedčením a zároveň bol tolerantný k názorom druhého. Vykonajme všetko pre to, aby v tejto krajine sa rešpektovala skutočná vôľa väčšiny i neodňateľné práva menšiny.

Ďakujem za pozornosť

Přednesl předseda vlády Marián Čalfa